

THE ROLE OF INTERSTATE COOPERATION BETWEEN UZBEKISTAN AND TAJIKISTAN IN THE DEVELOPMENT OF REGIONAL COOPERATION

Shokhrukh B. Isokulov

Master's student

Tashkent University of Oriental Studies

Tashkent, Uzbekistan

E-mail: isokulov201@gmail.com

ABOUT ARTICLE

Key words: Uzbek-Tajik cooperation, reforms, trends, security, cooperation, investment, political relations, economy, allied relations, diplomacy.

Received: 14.05.22

Accepted: 16.05.22

Published: 18.05.22

Abstract: Today, the Uzbekistan-Tajikistan cooperation has developed comprehensively and reached the level of alliance from a strategic partnership. The trends that have emerged in bilateral and multilateral relations in the following years and are constantly evolving have shaped, developed and brought forth new forms of people's diplomacy in the fields of industrial cooperation, parliamentary and cultural and humanitarian spheres in economic cooperation.

ЎЗБЕКИСТОН ВА ТОЖИКИСТОН ДАВЛАТЛАРАРО ХАМКОРЛИГИНИ МИНТАҚАВИЙ ХАМКОРЛИКНИ РИВОЧЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ

Шохрух Б. Исокулов

Магистратура талабаси

Тошкент шарқишунослик университети

Тошкент, Ўзбекистон

E-mail: isokulov201@gmail.com

МАҚОЛА ҲАҚИДА

Кадит	сўзлар:	Ўзбекистон-	Аннотация:	Бугунги	кунда
Тоҷикистон	ҳамкорлиги,	ислохотлар,	Ўзбекистон-Тоҷикистон	ҳамкорлиги	ҳар
тенденциялар,	ҳавфсизлик,	ҳамкорлик,	томонлама	ривожланиб,	стратегик
инвестиция,	сиёсий алоқалар,	иктисодиёт,	шерикликдан	иттифоқчилик	даражасига
иттифоқчилик алоқалари,	дипломатия.		чиқди. Бунда	икки ва кўп	томонлама
			муносабатларда	кейинги йилларда	вужудга
			келган ва мунтазам	ривожланиб	борган
			тенденциялар	иктисодий	ҳамкорликда
			саноат кооперацияси,	парламент	ва
			маданий-гуманитар	соҳаларда	халқ
			дипломатиясини	шакллантирди,	
			ривожлантирди	ва	ўзинингянги
			кўринишларини	келтириб	чиқарди.

РОЛЬ МЕЖГОСУДАРСТВЕННОГО СОТРУДНИЧЕСТВА УЗБЕКИСТАНА И ТАДЖИКИСТАНА В РАЗВИТИИ РЕГИОНАЛЬНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Шохрух Б. Исокулов

Магистрант

Ташкентский университет востоковедения

Ташкент, Ўзбекистон

E-mail: isokulov201@gmail.com

О СТАТЬЕ

Ключевые	слова:	Узбекско-	Аннотация:	Сегодня	узбекско-
таджикское	сотрудничество,	реформы,	таджикское	сотрудничество	развивалось
тенденции,	безопасность,	сотрудничество,	по всем	направлениям,	перейдя от
инвестиции,	политические	отношения,	стратегического	партнерства	к
экономика,	союзнические	отношения,	союзническому	уровню. В то же время	
дипломатия.			наметившиеся	в последние	годы и
			поступательно	развивающиеся	тенденции
			в двусторонних	и многосторонних	отношениях
			сформировали,	развили и	переопределили
			народную	дипломатию	в
			сферах	экономического	сотрудничества,
			производственной	кооперации,	
			парламентской	и культурно-гуманитарной	сферах.

КИРИШ

Ўзаро ҳамкорликнинг ўзгариши шароитида сиёсий дипломатик янгиликлар.

Ўзбекистон ва Тоҷикистон давлат мустақиллигининг 30 йиллиги икки мамлакатда амалга

оширилаётган кўп қиррали ислохотлар ва янгиланган ички ва ташқи сиёсатнинг уйғунлиги билан кечмоқда. Икки давлат учун давлат мустақиллигининг бу даври ўзига хос ривожланиш йўли билан фарқланади. Айниқса, Ўзбекистонда 2016 йилдан буён Шавкат Мирзиёевнинг давлат раҳбари сифатида фаолият юрита бошлаганидан кейин ички сиёсатда ўзгача ёндашувлар, янги стратегия асосида амалга оширилаётган ислохотларнинг дастлабки ўзгаришлари, тенденциялари ривожланиб бормоқда. Улар ижтимоий давлатнинг шаклланиши, давлат ва жамият ўртасидаги муносабатларда кузатилаётган очиқлик, ижтимоий-гуманитар соҳалардаги янгиланишлар ва ўзгаришлар, шунингдек, иқтисодий муносабатларни либераллаштириш, бозор иқтисодиёти муносабатларини такомиллаштириш, тадбиркорлик муҳитини яхшилаш, давлат ва жамият фаолиятининг барча йўналишларида илғор ахборот технологияларни жорий қилишда намоён бўлмоқда. Ўзбекистоннинг ташқи сиёсатида иккита муҳим тенденция устунлиги кузатилмоқда. Бунда, биринчи тенденция - давлат ва жамиятнинг ички барқарор ривожланиши, самарали ислохотларни амалга ошириш, аҳолининг барча қатламлари турмуш фаровонлигининг ошишини мунтазам таъминлаш ва ҳаёт сифатини бир неча бараварга ошириш учун жаҳоннинг қайси бурчагида бўлмасин ташқи имкониятлар, механизмлар, шарт-шароитларни кидириб топиш ва яратиш. Иккинчиси - ҳозирги замон жаҳон сиёсатининг зиддиятлари, хавф-хатарларини халқаро муносабатларнинг, айниқса, минтақавий ривожланишнинг траекториялари ва омилларини чуқур ўрганиш, таҳлил этиш асосида давлатимиз атрофида тинчлик, барқарорлик ва хавфсизлик муҳитини шакллантириш. Ўзбекистон ва Тожикистон ўртасидаги ҳамкорлик икки томонлама хусусиятга ега бўлишига қарамай, Марказий Осиё доирасидаги муносабатларни ривожлантиришда муҳим рол ўйнаши мумкин. Алоқа нуқталари, муносабатларнинг муаммолари ва истиқболлари, қўшни республикалар ва бу минтақа учун нимани аңлатиши мумкинлиги ҳақида.

АСОСИЙ ҚИСМ

Шуни кўрсатадики, суверен давлатлар сифатида Ўзбекистон-Қозоғистон муносабатлари 1991 йилдан бошланади. Ўзаро ҳамкорликнинг ривожланиш тенденциялари икки даврни ўз ичига олади. Биринчиси, 2016 йилгача бўлган давр бўлиб, бунда икки давлат ўртасидаги сиёсий дипломатик, иқтисодий ва маданий-гуманитар алоқаларнинг ўрнатилиши, бу жараёнларнинг изчил ривожланиб бориши кузатилади. Маълум даражада бу босқичда алоқалар мўътадил ривожланиб келди. Икки давлат ўртасида стратегик ҳамкорлик вужудга келди. Уларнинг Марказий Осиё минтақасидаги муаммоларга муносабати муштарак бўлиб, халқаро миқёсда бир-бирларини қўллаб-қувватлаб келмоқдалар

2018-йилда икки давлат муносабатларида муҳим воқеалар юз берди ва бу Тожикистон ва Ўзбекистон ўртасидаги ҳамкорликни сифат жиҳатидан янги босқичга олиб чиқди. Тожикистон ва Ўзбекистон ўртасидаги яқинлашув ва ҳамкорликни мустаҳкамлаш йўлидаги асосий муваффақият 2018-йилда “Тожикистон ва Ўзбекистон фуқароларининг ўзаро саёҳатлари тўғрисида”ги шартноманинг имзоланиши бўлди, бу еса ҳар икки томоннинг миллионлаб фуқаролари ҳаётини осонлаштирди. Бу Ўзбекистонда ҳам, Тожикистонда ҳам туризмни ривожлантириш учун туртки бўлди. 2018-йил 16-мартдан бошлаб икки давлат фуқаролари бир-бирининг ҳудудида амалдаги саёҳат ҳужжатлари (дипломатик, хизмат ва умумий паспорт) билан визасиз (30 кунгача) бўлишлари мумкин. 2018-йилда Тожикистон Президенти Е.Раҳмон Тошкентда амалий ташриф билан бўлган ва унинг якунлари бўйича 26 та янги ҳужжат имзоланган еди. Бу ҳужжатлар орасида икки давлат ўртасидаги муносабатларни тубдан ўзгартирган бир қанча муҳим ва келишувлар бор еди. “Тожикистон Республикаси ва Ўзбекистон Республикаси ўртасида стратегик шериклик тўғрисидаги шартнома” ана шундай келишувлардан бири бўлди[2]. 2018-йилда Тожикистон Президенти Е.Раҳмон Тошкентда амалий ташриф билан бўлган ва унинг якунлари бўйича 26 та янги ҳужжат имзоланган еди. Бу ҳужжатлар орасида икки давлат ўртасидаги муносабатларни тубдан ўзгартирган бир қанча муҳим ва “тақдирли” келишувлар бор еди. “Тожикистон Республикаси ва Ўзбекистон Республикаси ўртасида стратегик шериклик тўғрисидаги шартнома” ана шундай келишувлардан бири бўлди[3].

Иқтисодий дипломатия: саноат кооперациясини ривожлантириш. Таъбиийки, икки давлатнинг тарихий, иқтисодий макон, маданий- гуманитар, табиий ва географик жиҳатдан яқинлиги, бир-бирини тўлдирувчи ресурслар ва ишлаб чиқаришнинг мавжудлиги барча алоқаларни, жумладан иқтисодий соҳадаги ҳамкорликни ривожланишига катта шарт-шароит ва имкониятлар яратди. Ўзбекистон ва Тожикистоннинг иқтисодий ривожланиш даражаси ва салоҳияти бир-биридан фарқ қилади. Жаҳон банки прогнозларига кўра, 2020-йил учун Тожикистон ялпи ички маҳсулотининг йиллик ўсиши -2%, 2021-йилда еса 3,7% бўлади. Жаҳон банки томонидан Ўзбекистон бўйича энг мақбул прогноз қилинган: 2020 йилда мамлакат ялпи ички маҳсулоти 1,5 фоизни, 2021 йилда еса тахминан 6,6 фоизни ташкил этади[4].

Тожикистон Савдо портали маълумотларига кўра, Ўзбекистон 2021-йилда Тожикистон Республикасининг асосий савдо ҳамкорлари орасида бешинчи ўринни эгаллади. 2021-йилда республикалар ўртасидаги товар айланмаси амалга оширилди 447,8 млн АҚШ долларини ташкил қилди[5]. товар айланмасини асосий товарлари бу: Минерал ёқилғи, нефт ва уларни дистиллаш маҳсулотлари; битумли моддалар, рудалар, шлаklar туз: олтингугурт; тупроқ ва тош; цемент, пахта ва ўғитлар. Еслатиб ўтиш керак, икки

давлат ўртасидаги ўзаро товар айирбошлаш ҳажми 2015-йилга нисбатан 30 баробар ошди. Давлат раҳбарлари товар айирбошлаш ҳажмини 500 миллион АҚСХ долларига йетказиш, узоқ муддатда еса 1 миллиард долларга йетказиш бўйича устувор вазифаларни белгилаб бердилар.

Савдо-иқтисодий ва сармоявий ҳамкорлик масалалари, транспорт соҳасида ва иқтисодиётнинг бошқа тармоқларида ўзаро ҳамкорлик масалалари, шунингдек, маданий-гуманитар масалалар Ўзбекистон Республикаси ўртасидаги Савдо-иқтисодий ҳамкорлик бўйича ҳукуматлараро комиссия иши доирасида кўриб чиқилади. Ўзбекистон ва Тожикистон Республикаси, 2002 йилда ташкил етилган.

Тожикистонда саноат кооперацияси доирасида Ўзбекистон капитали иштирокидаги корхоналар фаол ишламоқда, жумладан. Маҳаллий аҳоли орасида талаб катта бўлган маиший техника воситаларини ишлаб чиқарувчи “АртелАвестоЕлестронисс” ҚК. Ўзбек миллий бренди “Артел” “Artel Avesto Electronics” Тожикистонда қўшма корхонасини очилди. Очилиш Маросимда Ўзбекистон Республикаси Бош вазири Абдулла Арипов, Тожикистон Республикаси Бош вазири Қоҳир Расулзода ва Олий Мажлиснинг юқори палатаси Миллий Кенгаш (Мажлиси Миллий) раиси иштирок етди. Тожикистон Республикаси, Душанбе шаҳар ҳокими Рустам Емомали. Электротехника соҳасида халқаро ҳамкорликни ривожлантириш янги юксакликка еришди. Бунга Душанбедаги “Артел Авесто Елестронисс” Ўзбекистон-Тожикистон қўшма корхонаси ёрқин мисол бўла олади [7]. Бугунги кунда Артел Авесто Елестронисс заводида чангютгич ва электр сув иситгичларининг бир нечта моделлари ишлаб чиқарилмоқда. 2021 йилгача иккинчи босқичга ўтиш, телевизор ва кир ювиш машиналари ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш режалаштирилган[6].

Мамлакатларимиз раҳбарлари ташаббуси билан “ТАЛКО-КРАНТАС” махсус коммунал ва қурилиш автомашиналарини йиғиш ва созлаш бўйича қўшма ишлаб чиқариш корхонасининг очилиши икки томонлама муносабатларни йўлга қўйишдаги яна бир муҳим воқеа бўлди.

Охириги беш йилда корхоналар сони ортди. Улар ўз фаолиятини савдо, қурилиш материаллари ишлаб чиқариш, озиқ-овқат саноати ва бошқаларда амалга оширадилар.

Транспорт дипломатияси. 2017-йилда Тошкент ва Душанбе ўртасидаги авиақатновлар тикланди, Ғалаба-Амузанг участкасида ишлар тикланди, Самарқанд-Пенжикент қисмида А-377 халқаро автомобил йўли очилди. Ўзбекистон ва Тожикистон президентлари Шавкат Мирзиёев ва Имомали Раҳмон 2018-йил 9-март куни Душанбе шаҳрида 2011-йилда тўхтатилган Ғалаба-Амузанг-Хушади давлатлараро темир йўл линиясининг қайта тикланган қисмини ишга тушириш маросимида иштирок етдилар.

Маросим Тожикистон давлат телеканаллари орқали жонли ефирда намойиш этилди. Логистика ҳақида гапирганда, янги бозорларни ўзлаштириш йўлида ўзаро манфаатли Ўзбекистон-Тожикистон ҳамкорлиги ривожланаётганини айтиб ўтмасдан бўлмайди. Хусусан, 2021-йил 3-июн куни Душанбе шаҳрида Ўзбекистон транспорт вазири ўринбосари ва Тожикистон транспорт вазири ўртасида учрашув бўлиб ўтди, унда мамлакатларимиз ўртасидаги транспорт ва транзит имкониятларини ривожлантириш, шунингдек, Тожикистон орқали Хитойга автомобил транспорти йўналишларини фаоллаштириш имконияти.

Тожикистон ва Ўзбекистон мунтазам автобус қатновини тиклади. Тожикистон транспорт вазирлигининг хабар беришича, коронавирус инфекцияси тарқалиш хавфи туфайли тақиб бекор қилинганидан кейин Тожикистон ва Ўзбекистон ўртасида мунтазам автобус қатнови тикланди. Хўжанд – Тошкент – Хўжанд йўналиши бўйича халқаро автобус йўналишлари энди ҳар куни қатнайди. Бундан ташқари, рейслар Тожикистон ва Ўзбекистон транспорт компаниялари томонидан амалга оширилади. Рейсга чиқиш учун йўловчи КОВИД-19 га қарши емлланганлигини тасдиқловчи ҳужжат ёки ПСР тести салбий натижаси бўлган сертификатни тақдим этиши керак. Маршрутнинг чекка нуқталари орасидаги маршрут узунлиги 174 км. Чегарада божхона тартиб-қоидаларини ўтказиш билан бирга саёҳат вақти тахминан 4,5 соатни ташкил қилади.

Шундай қилиб, айтишимиз мумкинки, Тошкентнинг дўстлик, яхши қўшничилик ва ҳамкорликни мустаҳкамлашга қаратилган мақсади қардош Душанбе томонидан ҳар томонлама тушуниб ва қўллаб-қувватланмоқда.

Тожикистон ва Ўзбекистоннинг сиёсий тизимида умумий жиҳатлар кўп. Биринчидан, иккала давлат ҳам ўз сиёсатида ўхшаш хусусиятларга эга бўлган президент республикаларидир. Иккинчидан, иккала давлат ҳам унитардир, мамлакатнинг ўхшаш маъмурий-ҳудудий бўлиниши: вилоят, шаҳар, туман, шаҳар посёлкалари, қишлоқ жамоаси ва қишлоқ. Мамлакатлар дунёвий республикалар ва давлат диндан ажратилган. Шунингдек, Тошкент ва Душанбе БМТ, МДХ, ЕХХТ, ИХТ, ХТТБ, ХВФ, ШХТ ва бошқалар каби кўплаб халқаро ташкилотларга аъзо.

Мамлакатлар ўртасидаги давлат чегараларини делимитация ва демаркация қилиш масалаларини ҳал этиш, ўзаро манфаатли ҳамкорлик йўлидаги энг муҳим омиллардан биридир. Ўзбекистонда “ериш” бошланиши билан янги раҳбарият қўшнилари билан ўнлаб йиллар давомида тўпланиб келаётган барча чегара муаммолари ва келишмовчиликларни ҳал этиш йўлини белгилади. Охириги 4 йил давомида Тошкент ва Душанбе ўртасида икки томонлама учрашувлар бўлиб ўтди, давлат чегараларини демаркация ва делимитация

қилиш билан шуғулланувчи вазирлик ва қўмиталар аъзоларининг ташрифлари бўлиб ўтди, шунингдек, олий даражадаги ўнлаб битим ва битимлар имзоланди, жумладан:

– Тожикистон ва Ўзбекистон давлат чегарасининг айрим участкалари тўғрисидаги битимни ратификация қилиш тўғрисидаги меморандумлар алмашинуви тўғрисидаги баённома (Тошкент, 17.08.2018 й.);

– Ўзбекистон-Тожикистон Давлат чегарасининг алоҳида участкалари тўғрисидаги битим.

ХУЛОСА

Шуни айтиш мумкинки, Тошкент ва Душанбе фаол сиёсий ва иқтисодий ҳамкорликни сақлаб қолиш ва янада ривожлантиришда келажакда минтақавий ҳамкорликнинг ҳаракатлантирувчи ролини талаб қилиш учун йетарлича алоқа нуқталарига ега. Ўзбекистон ва Тожикистон амалда авторитар республикалар бўлишига қарамай, иқтисодий жиҳатдан фаол ҳамкорлик қилсалар, чегаранинг икки томонидаги миллионлаб фуқароларнинг ҳаёти яхши бўлмаса, анча осонлашади. Минтақа давлатлари ўртасидаги иқтисодий ҳамкорлик минтақа давлатлари фуқароларининг кўплаб муаммоларини ҳал этиш имконини беради. Шуни тушуниш керакки, ҳар қандай ўзгаришлар, хоҳ иқтисодий, хоҳ сиёсий, бошқа мамлакатларга бевосита таъсир қилади.

Ўзбекистон ва Тожикистон ўртасидаги ҳамкорликни мустаҳкамлаш, аслида, Марказий Осиёдаги минтақавий ҳамкорлик учун ҳал қилувчи ва асосий рол ўйнаши мумкин. Ўзбекистон минтақавий сиёсий ва иқтисодий жараёнларнинг марказий бўғинига даъво қилиш учун биринчи қадамни (минтақадаги барча давлатлар билан муносабатларни яхшилаган, ўзаро манфаатли ва стратегик шериклик тўғрисидаги кўплаб шартномаларни имзолаган) аллақачон амалга оширди. Буларнинг барчаси Шавкат Мирзиёевнинг янги ички ва ташқи сиёсати туфайли амалга ошди. Марказий Осиёдаги сиёсий иқлимнинг ўзгариши минтақадаги воқеалар ривожини бутунлай ўзгартириб юборди ва Марказий Осиё давлатлари ўртасидаги ҳам, халқаро ва минтақавий иштирокчилар ўртасидаги муносабатларнинг бутун спектрига бевосита таъсир кўрсатди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Динамика развития узбекско-таджикских отношений нацелена на выведение сотрудничества между братскими странами на новый уровень. <https://e-cis.info/news/566/92676/>

2. Ўзбекистон Республикаси ва Тожикистон Республикаси ўртасида стратегик шериклик тўғрисидаги Битим / [Электронный ресурс]. URL: <https://lex.uz/docs/4108695> (дата обращения: 25.06.2020)

3. Ўзбекистон ва Тожикистон иқтисодиёти. Онлайн статистика. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/tajikistan/>, <https://take-profit.org/statistics/countries/uzbekistan/>
4. Ўзбек-тожик муносабатлари Марказий Осиёга таъсир қилиши мумкин URL: <https://rus.azattyk.org/a/28028017.html>
5. СОГЛАШЕНИЕ между Правительством Республики Узбекистан и Правительством Республики Таджикистана международном автомобильном сообщении URL: https://nrm.uz/contentf?doc=556012_soglashenie_mejdu_pravitelstvom_respubliki_uzbekistan_i_pravitelstvom_vse_zakonodatelstvo_uzbekistana
6. Таджикистан и Узбекистан возобновили регулярное автобусное сообщение <https://rossaprimavera.ru/news/3420d257>
7. Artel открыл совместное предприятие Artel Avesto Electronics в Таджикистане <https://artelgroup.org/article/artel-otkryl-sovmestnoe-predpriyatie-artel-avesto-electronics-v-tadzhikistane,57/>
8. Sayfullaev, D. B. (2020). CONCEPTUAL BASIS OF THE MODERN WEST AND EAST DIPLOMACY STUDY. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 23(2), 1-10.
9. Madaminova, D. I., & Fayzullaev, S. A. (2021). The important aspects of uzbekistan's initiatives in central Asia. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 10(3), 324-328.
10. Ravshanov, F. R., & Azimov, H. Y. (2021). Danger and Security: History and Present. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 8(4), 280-285.